

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 159

מסכת בבא בתרא פ"א-פ"ז

בס"ד, כ"ט סיון תשס"ב

השבוע בגליון

■ קידושין במטבע שנמסר לילדים למשחק
■ מה יעשו הרבנים בבולים שנשלחים אליהם
■ חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?
■ ההבדל בין אבידת ממון לאבידת הנפש

■ מיקומו של גן עדן התחתון
■ כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון
■ אבידה מדעת הופכת להפקר?

■ שני אדונים על חפץ אחד
■ תצוגת הרהיטים הפגומים
■ כששאלו פלקינוס וארבעים חרטומים
■ חיפשו את גן עדן

דבר העורך

אור התורה

לרגל יום השנה לפטירתו של הגה"ח ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, רב בית המדרש דחסידי סוכטשוב וראש הכולל, הננו להגיש לפני הקוראים אחד מן הסיפורים המופיעים בספר "אנא עבדא", בעריכת הרב שלום מאיר הכהן וולך שליט"א.

"סיפור הגי"ר נחום רגוזניצקי שליט"א, ראש ישיבת "מאורות התורה" בטלז' סטון: שח לי הרב קובלסקי, כאשר היה בחור צעיר בישיבת פונובין, הגיע לשיבה בחור, אשר התרועע עם קבוצה אשר התנהגות חביריה לא תאמה את אורח חיי התורה.

הוא רצה לאחוז בזה, וגם מזה לא להניח ידו. חפץ ללמוד בישיבה, ולהמשיך להשתתף בפעולותיה של אותה קבוצה.

המשגיח של ישיבת פונובין, הרב דסלר זצ"ל, שוחח עמו ארוכות וקצרות, וללא הועיל. הבחור לא שינה, לא את דעותיו ולא את אורחותיו, ואף לא ניסה להצניען. החליט הרב דסלר, שאסור לשיבה להשלים עם כך. קרא אליו את הבחור ואמר לו: אין לפסוח על שתי הסעיפים. עלך לבחור בין הישיבה לבין השתייכות לקבוצה זו. אין האור והחושך דרים כאחד. אמר הבחור: אני בוחר להמשיך בדרכי זו. השיב המשגיח: אם כך, אין מקומך בישיבה. סבר הבחור וקיבל.

יצא הבחור את חדרו של המשגיח וענינו נכסו בדוק של דמעות. עצבות ירדה עליו. ברגע זה ניתן לו גט כריתות מיישיבת פונובין המעטירה. במר ליבו, התיישב הבחור על מדרגות הישיבה, עזוב לנפשו ונעצב אל רוחו. הוא חש עצמו מושפל ונדכה ליד מאות הבחורים שפסעו נמרצות לידו, בדרכס אל חדר האוכל. אותה שעה, חלף במקום הבחור שמואל צבי קובלסקי, שהיה אז בחור צעיר כבן שש עשרה שנה, והבחין בנער אשר ישב על המדרגות ונפשו אינה עמו.

"בוא נרד לשוחח עם ה"חזון איש", פנה אליו שמואל צבי ברחמים. באו לפני ה"חזון איש", ושח לו הרב קובלסקי אותו המאורע. שוחח ה"חזון איש" עם הבחור, ולבסוף אמר לרב קובלסקי: סע עמו לפתח תקווה, אל הרב גורדון, שיבחן אותו ויקבל אותו לישיבת לומז'א. בטביעות עינו ידע ה"חזון איש" מהם סיכויי הבחור להצליח במבחן, והורה לרב קובלסקי: אל תניח שיבחנו אותו. בכל שאלה שישאל - תענה במקומו. בעינו החדה ידע ה"חזון איש", שהרב קובלסקי ידע את המשך בעמוד הבא

דף פא/א הקונה שני אילנות בתוך של חבריו מביא ואינו קורא

שני אדונים על חפץ אחד

האם יתכן כי שני אנשים - שאינם שותפים - יחשבו בעלים על חפץ אחד? סוגיה מסוגיות הדף היומי השבוע, מלמדת שכן.

רבה של ורשה, הגאון בעל "חמדת שלמה", בסימן הראשון בספרו, מקשה קושיה עצומה, כלהלן. כידוע, "המוציא מחבירו עליו הראיה", ולפיכך, כל עוד לא הוכיח התובע את צדקת תביעתו, אין הוא זוכה בה והחפץ נותר ביד בעליו. סוגיית "תקפו כהן" (בבא מציעא ו-ז) אף מלמדת, כי גם חפץ שהושאר אצל המוחזק בו מחמת ספק בלבד, חשוב הוא כחפץ הנתון לבעלותו המלאה והמוחלטת, מאחר שהשליטה בו בפועל מצויה בידו. והנה, בסוגייתנו, סוגיית "הקונה שני אילנות בתוך של חבריו", מתבאר ההיפך. שכן, בגמרא מבואר כי אדם שקנה מחבירו שני אילנות, ספק הוא אם גם קנה את הקרקע מתחתם. משום ספק זה נשארת האדמה בבעלות המוכר, כי קונה האילנות הוא "המוציא מחבירו" ו"עליו הראיה". מאידך, נאמר בסוגייתנו, כי הקונה חייב להביא ביכורים מפירות אילנות אלו, אף על פי שאין מביאים ביכורים אלא אם האילן ואדמתו בבעלות אותו אדם. מעתה יש להקשות: מאחר שבהתאם לכלל של "המוציא מחבירו עליו הראיה" הבעלות על האדמה מוגדרת כבעלות מוחלטת של המוכר, כמבואר לעיל, ממילא אין לקונה האילנות באדמה זו ולא כלום, ואם כך, ראוי היה שיהיה פטור מהבאת ביכורים!

פוסקים רבים בני דורו של הגאון בעל "חמדת שלמה" התחבטו בשאלה זו ו"נתיבות המשפט" במכתבו לחמד"ש, סימן ב' שם, החידושי הרי"ם, ה"דברי משפט" (ועד), וענו עליה באופנים שונים. לעומתם חבל אחרונים מאוחרים יותר, (ישערי יוסף, "חזון איש", "אבי עזריי", "קהילות יעקב"), ענו, איש איש וסגנונו, בתשובה אחת, ולפיה, כאשר יש ספק לגבי בעלות על ממון, נועדה ההכרעה מכח החזקה בו להסדיר את המציאות, היינו: לקבוע מי ישתמש בחפץ. כלומר, אין החזקה קובעת למי החפץ שייך, שהרי זאת מניין לנו? אלא, בית הדין קובע כי לאור הנתונים שהוצגו בפניו, **רשות השימוש** בנכס תנתן לזה אשר בידו החזקה עליו. לפיכך, כאשר האילנות הצמיחו פירות, חייב בעל האילנות להביא ביכורים מחמת הספק שכלל לא הוכרע, מיהו בעל הקרקע. כל שהוכרע הוא, מי ישתמש בקרקע **כאילו** הוא בעליה.

במילים אחרות: תתכן בעלות כפולה על חפץ אחד, כאשר הבעלים האחד הוא זה שמשתמש בו בפועל, מפני היתר החזקה אשר לו, והאחר הוא בעליו האמיתי, זה שכלפי שמיא גלוי וידוע כי לו באמת שייך החפץ.

דף פג/ב מכר לו חטיף יפות ונמצאו רעות

תצוגת הרהיטים הפגומים

מבואר בסוגייתנו, כי המבקש לרכוש חיטים יפות ונמצאו רעות, רשאי לבטל את המקח, שהרי זה מקח טעות. כך גם רשאי לחזור בו, ואפילו לאחר מספר שנים,

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר

בן ציון יצחקי ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשל"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר

חיים שלמה לשם ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ד סיון תשנ"ז

הר"ר מרדכי לשם ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע א' תמוז תשי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י ידידיו הר"ר מאיר לשם ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר

משה הגר ז"ל

ב"ר יוסף דוד ז"ל נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י ידידיו האחים

הר"ר מרדכי הגר ומשפ' שיחיו ניו יורק

הר"ר דוד הגר ומשפ' שיחיו - לוס אנג'לס

המשך מעמוד קודם

כל רוכש חפץ שנמצא בו פגם. אולם, אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר שהתגלה בו הפגם, שוב אינו רשאי לחזור בו, שהרי שימוש בחפץ הוכיח שהוא מחל למוכר על פגם זה (רמב"ם הל' מכירה פ' ט"ו הל' ג', "שולחן ערוך" חו"מ סי' רל"ב סעי' ג'). בעל "מחנה אפרים" (דיני הונאה סי' ה') מחדש, כי אם לאחר שהקונה גילה את הפגם הוא הודיע למוכר, שבדעתו לבטל את המקח, אין מהווה השתמשותו בחפץ לאחר מכן הוכחה למחילתו על הפגם. ראייה לדבריו הוא מביא מדברי הריטב"א (בבא מציעא ט) שכתב, כי קונה אשר הודיע למוכר, שברצונו לבטל את המקח עקב המחיר המופרז שנגבה ממנו, רשאי לבטל את המקח גם אם בינתיים הוא המשיך להשתמש בחפץ, אלא שעליו לשלם למוכר עבור השימוש בתקופת הזמן מגילוי הטעות ועד להחזרתו לבעליו. הרי לנו, אומר בעל "מחנה אפרים", שהודעת הקונה על רצונו בביטול המקח, מבטלת את האומדנא הבסיסית הקובעת כי השתמשות הקונה בחפץ לאחר גילוי הפגם מהווה מחילה למוכר.

קיים חילוק בין מקח טעות הנובע ממום למקח טעות הנובע מתשלום מופרז: אולם, הגאון רבי דוד מנובהרדוק זצ"ל, בספרו "גליא מסכת" (הובא ב"פתחי תשובה" חו"מ סי' רל"ב ס"ק א'), דחה את ההשוואה בין המקרים. שכן, קיים חילוק מהותי בין מקח טעות הנובע מחמת פגם שהתגלה בחפץ, לבין מקח טעות כתוצאה מתשלום מופרז עבורו. שהרי, קונה חפץ במחיר מופרז, כלל אינו בא בטרוניה על טיב החפץ שרכש, כי אם על המחיר הגבוה אותו הוא נתבע לשלם. לפיכך, גם אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הטעות, אין בכך משום גילוי דעת מצידו, כי נתפייסה דעתו וכי הוא מוחל למוכר [הלוקח רשאי לטעון שהמשיך להשתמש בחפץ משום שסבר, שהמוכר קיבל את טענתו וישיב לו את הפרש המעות גם ללא ביטול המקח]. לעומת זאת, קונה שהמשיך להשתמש בחפץ לאחר שגילה בו פגם מהותי, אשר מחייב את ביטול המקח לדעתו, אין לך ראייה גדולה מזו, שהוא התפייס ומחל למוכר. מאחר שהגדרות אלו של אומדנא בדעת בני אדם, דקות הן ועדינות, אין להשליך כלל גורף זה על כל מקרה בו הקונה ממשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הפגם, אלא יש לבדוק כל מקרה לגופו, כפי שנוכח להלן.

אדם מסוים בקש לפתוח חנות לממכר רהיטים, ולשם כך הוא הזמין מעצב רהיטים ידוע שהכל הללו את עבודתו, לספק לו את מיטב התוצרת. בעל החנות פרסם את מועד פתיחתה במודעות ענק, וביום המיועד פרקו פועלים מיוזעים רהיטים כבדים בחנותו, אלא שלתדהמתו גילה בעל החנות, כי איכות הרהיטים שהובאו לחנותו גרועה, וחלק מן הפריטים אף היה פגום. בירור מהיר העלה כי חלה תקלה מצערת בייצור רהיטים אלו. איש אינו יודע כיצד התרחשה, אך את הנעשה אין להשיב.

לאחר מספר ימים, ביקש בעל החנות להשיב את הסחורה הפגומה ולקבל אחרת במקומה. ברם, המעצב טען, כי מאחר שבעל החנות הציג את הרהיטים לפני הקהל הרב שפקד את חנותו בימי הפתיחה החגיגיים, הוא נכלל בדברי ה"שולחן ערוך" שכתב (סו): אבל אם נשתמש בו אחר שראה הפגם, הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר!!

בית הדין שבפניו הועלו הטענות קבע, שבמקרה זה אין לקבוע, כי הצגת הרהיטים לפני קהל המבקרים מהווה הוכחה למחילה של המוכר למעצב. שכן, הסיבה שבגינה הותיר את הרהיטים בתצוגה בחנותו, לא נבעה מהסכמתו לקבל לידיו רהיטים פגומים, אלא מרצונו להשתמש בהם לתצוגה בלבד, כדי שלא יוצר רושם שהחנות נמצאת על סף סגירה ימים אחדים לאחר פתיחתה. אמור אפוא, בעל החנות לא **השתמש** בחפץ שימוש מהותי, ואין בכך כל הוכחה על מחילתו (דברי משפט" ח"ד עמ' תי"א).

דף פד/א בצפרא - דחלפא אבי וורדי דגן ערן

מיקומו של גן עדן התחתון

בסוגייתנו מבואר, שגן העדן התחתון שבעולם הזה, ממנו גורש אדם הראשון, ממוקם **במזרח** העולם (לפי הרשב"ם ובעלי התוספות על אתר), וכן מבואר במדרש (הובא ב"תורה שלמה" בראשית ג'). לדעת בעלי התוספות במסכת בכורות (נהב ד"ה "מטרא") גן העדן שוכן **במערב** העולם, ולעומת זאת, רבינו תם (קידושין ע"א/ב ד"ה "יעד") סובר, שגן העדן שוכן **בצפון** של עולם ומגיע לכיוון ארץ ישראל דרך בבל, ואילו ההגהות ר"ג ליפשיץ בסוגייתנו הביא בשם האריז"ל, שגן העדן התחתון נמצא **בדרום** של העולם.

אין אלו השיטות היחידות. האברבנאל (בראשית) נוקט בשם הראשונים, שגן העדן נמצא על קו המשווה, וכן כתב המקובל רבי שלום שרעבי ("נהר שלום", מובא ב"סוד רשעים" ל"בן איש חי", ח"ה סי' ו'), ואילו מדברי רבי חיים ויטאל ("שם החיים" שער מ"ב פ"ב) עולה, שגן העדן נמצא באמצע כדור העולם, כאשר כדור העולם מקיפו מכל צד. למרות כל ציוני הדרך הללו, מעולם לא הצליח בן תמותה להגיע לגן העדן התחתון. הראשונים מבארים שהכרובים ולהט החרב המתהפכת שהציב הקב"ה בעת שגירש את אדם הראשון מגן עדן, מונעים מיצורי אנוש לחשוף מקום זה. המשך בעמוד הבא

התשובות... נוסף לכך, ציידו ה"חזון איש" במכתב המלצה. וכך הוה. קיבלם הרב גורדון במאור פנים, כדרכו, קרא את מכתב ההמלצה והחל לשאול שאלות. על כל שאלה, קפץ הרב קובלסקי ונעה. אמר לו הרב גורדון: נאה, הוכחת שיש לך "ראש טוב", א-גוטא קעפעלע, אבל הן לא אתה הוא המבקש להכנס לשיבה... בוא ונשמע מה בפי חברך - ושאל שאלה נוספת. אולם, לרב קובלסקי היתה הוראה מה"חזון איש", והוא שב ונעה במקום חבריו... בסופו של דבר, נראה שהמלצת ה"חזון איש" הכריעה את הכף, והבחור התקבל לשיבת לומז'א. דא עקא, שגם בפתח תקווה לא זנח הנער את חבריו. וגם ישיבת לומז'א לא היתה מוכנה לסבול הנהגת כלאיים...

נעבור שבועיים קם הרב קובלסקי ונסע לפתח תקווה, שכן חש אחריות וביקש להוודע על מצבו של הבחור. ואשר גור ממנו - מצא. הנהלת הישיבה כבר הביעה את מורת רוחה, והעבירה אזהרות והתרעות למענו של הבחור החדש. ההיסטוריה עומדת לחזור על עצמה... חרד הרב קובלסקי מפני הבאות, והפציר בבחור להלות אליו אל ה"חזון איש". נסיעה מפתח תקווה לבני ברק לא היתה מן הדברים הקלים באותם הימים. היו נוסעים עד לכביש ז'בוטינסקי, ועולים ברגל את כל רחוב רבי עקיבא. הגיעו לביתו של ה"חזון איש", והרב קובלסקי אמר לבחור: המתן רגע, אכנס ואראה אם הרב מוכן לקבלנו. נכנס וסיפר את הסיפור. הבחור, שהוצא מיישיבת פונובין בגלל חברותו הפעילה בקבוצה זו, התקבל לשיבת לומז'א על סמך המלצתו של הרב, אבל הוא עומד במירו, ממשיך בחברותו הפעילה, ומעורר מורת רוח גם בישיבת החדשה. הוא עומד כאן, בחוץ, אולי הרב מוכן לשוחח עמו, לשכנעו להפסיק ללכת עמהם?

כן, אמר ה"חזון איש", אמור לו שייכנס. הרב קובלסקי אל דלת המבוא, והכניס את הבחור. פנה אליו ה"חזון איש" במאור פנים ושאלו מה נשמע, איך התאקלם בישיבה, איזו מסכת לומדים, באיזו סוגיא אוחזים. ביקש לשמוע מחידושי ראש הישיבה, ומה חידש הבחור בלימודו. קשר עמו שיחה מלבבת, והמריצו לבוא בשבוע הבא ולהשמיע מחידושי. פניו של הבחור קרנו מאושר כאשר נפרד מן ה"חזון איש" וממכרו, ופנה לשוב לישיבתו.

נשאר הרב קובלסקי בבית ה"חזון איש", וילדות היתה בו בהעיצו לשאול: ילמדנו רבינו, הן אני ובאתי הנה במטרה אחת ויחידה, שהרב ישוחח עמו וישכנעו לנתק את קשריו עם אותה קבוצה. לפני שנכנס הנה הקדמתי וסיפרתי על כך לרב, וביקשתי שייחד את דבריו לנשוא זה. הרב שוחח עמו ארוכות - ולא הזכיר את קבוצת הנער ולו במילה אחת! **תשובתו** של ה"חזון איש" נחרטה בלבו לכל ימי חייו, וכך אמר לו: יש לו סיפוק מחברותו עמו, ואי אפשר לקחת מהזולת את מה שיש לו בלי לתת לו תמורה. ודאי, יש לנו מה להציע, תורת חיים הקירה לאין ערוך, נחמדה מזהב ומפר, ומותיקה מדש ומנופת צופים. אבל הבחור עוד לא הגיע אל הטעם, טרם אורו עיניו. הסברתי לו פנים, הזמנתי לשבוע הבא. הוא ישתדל לחדש חידוש, להעמיק בסברא. אדבר עמו בלימוד, יטעם טעמה של תורה, וכשיאורו עיניו בתורה, יברח החושך מאליו, יתפוגג מיקסם השוא... שבועיים לאחר מכן נפטר ה"חזון איש". אבל הבחור כבר מצא את האור, והחל ללמוד בחשק רב. קבוצת החברים נזנחה מאליה, וכיום - סיפר הרב קובלסקי - הוא אחד ממצוייני תלמידי החכמים בבני ברק...

ניתן לומר, אומר בנו יבלחט"א, הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ראש בית המדרש למגיד שיעור הדף היומי, כי מתוך פעולות "מאורות הדף היומי" על כל שלוחותיו, אפשר לחוש שבהפצת האור נעלם לו החושך. אנו מרגישים זאת בעליל מידי יום ביומו בפעילות שלוחי בית המדרש לפתיחת שיעורים חדשים ברחבי הארץ. **בכלל**, ניתן לומר, כי היום שיעור הדף היומי הפך למרכיב בלתי נפרד מסדר יומו של כל יהודי שומר תורה ומצוות, אשר מקפיד שלא להחסיר לפחות שעת לימוד בכל יום. הנה, בימי עיון שנערכו על ידי לשכת עורכי הדין בישראל לפני שבועות מספר, הופתעו

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

האברבנאל, מנסה לשער מספר אפשרויות לעובדה שמקום זה לא נתגלה, ובין השאר הוא משער, אך דוחה זאת מיד, כי גן העדן נמצא בתחתיתו של הר געש, הפולט אש מתלקחת ללא הפוגה.

כשאספלקינוס וארבעים חרטומים חיפשו את גן עדן: הרמב"ן (כתבי הרמב"ן בהוצאת מוסד הרב קוק, ח"ב "תורת האדם" שער הגמול עמ' רצ"ה) מספר: "ובספרי הרפואות ליונים הקדמונים, וכן בספר אסף היהודי, סיפרו כי אספלקינוס חכם מקדוני וארבעים איש מן החרטומים מלומדי הספרים הלכו הלך בארץ ועברו להודו קדמת עדן למצוא קצת עלי הרפואות ועץ החיים, למען תגדל תפארתם על כל חכמי הארץ, ובבואם אל המקום ההוא ויברק עליהם להט החרב המתהפכת, ויתלהטו כלם בשביבי הברק, ולא נמלט מהם איש, ותשבוב חכמת הרפואה מן העמים ההם ימים רבים... וכל אלה דברי אמת הם גלויים ומפורסמים גם היום, כי רבים מבאי הארץ הלזו ארצה בני קדם יראו מרחוק הלהט המתהפך".

לא נותר לנו, אלא להמתין בצפייה למימוש דברי ה"מדרש הגדול" (הובא ב"תורה שלמה" בראשית ג'): "עדן זה מקום מיוחד מן הארץ, ואין כל בריה יודעת היכן הוא, ועתיד הקב"ה לגלות דרכו לישראל בימות המלך המשיח".

דף פזב אלא צלוחית אבדה מדעת היא

כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון

מבואר בסוגייתנו, שחנווני אשר לחנותו נכנס ילד קטן עם צלוחית שניתנה בידו מאת אביו כדי להניח בה מצרכים, אינו חייב לדאוג מדין "השבת אבידה" לשלמותה של הצלוחית שנתונה בידיו המפוקפקות של הקטן, מאחר שמצווה זו, אינה מטילה על אדם לטפל בחפץ אשר בעליו הניחו באופן שרבים סיכויי להיאבד או להנזק. הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ' י"א הל' י"א) מבאר, כי מקורה של הלכה זו בפסוק (דברים כבג): "אשר תאבד ממנו" - פרט למאבד לדעתו. עם זאת, אין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית זו, שהרי אינה שלו.

אבידה מדעת הופכת להפקר? בדינו של חפץ המוגדר כ"אבידה מדעת" נחלקו הראשונים. לדעת הרמב"ם (שם), חפץ שבעליו איבדו מדעתו, אינו הופך לחפץ מופקר, אשר כל הרוצה בא וזוכה בו, אלא שאין חובה להשיבו לבעליו. זאת, כמבואר בסוגייתנו, שאין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית שנמסרה לידי הילד הקטן, משום שבעל הצלוחית, אבי הילד, לא התכוון להפקירה במסירתה לידי בנו הקטן.

אולם, ה"טור" (ח"מ סי' רס"א) חולק על כך וסובר "דאבידה מדעת הוי הפקר", שכן, המניח חפץ כך שהוא עלול להיאבד ממנו, אף מתכוון להפקירו, שאם לא כן, מדוע הזניחו. כיצד יתיישב פסקו של הטור עם סוגייתנו בה מבואר שהאב אינו מפקיר את הצלוחית שנמסרה לידי בנו הקטן? מבאר בעל "קצות החושן" (שם), כי אין לקבוע באופן גורף, שכל חפץ שהגדרה "אבידה מדעת" תקפה לגביו, גם הופקר על ידי בעליו. שהנה, כאשר אדם נוטל את ממנו ומניחו ברשות הרבים ללא שמירה, ניתן להניח, כי אין לו כל עניין בו והנחתו שם מהווה מעין הצהרה מפורשת על רצונו להפקירו. לעומת זאת, מסירת חפץ לידי קטן נעשית במטרה מסויימת. אמנם, קיימת הסתברות בלתי מבוטלת, שהחפץ יחזור לידינו, אם בכלל, סדוק או שבור, אך עדיין אין להסיק מכך שהאב התכוון להפקיר את החפץ. לפיכך, מסיים בעל "קצות החושן", אין דבריו של ה"טור" סותרים את סוגייתנו, שכן, סוגייתנו עוסקת במסירת חפצים לידי קטן, ואילו ה"טור" מתייחס להנחת חפץ במקום שאינו שמור.

קידושין במטבע שנמסר לילדים למשחק: מעשה בשמש של קהילה מסויימת, אשר זרק מטבע לקבוצת ילדים שהתגודדה סביבו, כדי שישחקו בו להנאתם. לאחר מספר רגעים, עבר במקום נער, שנטל את המטבע מן הילדים וקידש בו נערה. דיני הקהילה פנו אל רבי יואל סירקיס, בעל הבי"ח, שבקראקא בשאלה, אם אכן הנערה מקודשת לאותו נער. בין הנושאים הרבים הקשורים לפרשה סבוכה זו שבהם דן הבי"ח בתשובתו (שו"ת סי' צ"ז) הוא קובע, כי מחלוקת הראשונים הנזכרת לא באה לידי ביטוי במקרה זה, שכן, גם הרמב"ם שסובר, כי הזנחת חפץ אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו, יודה, כי השלכת המטבע לילדים כדי שיעשו בו ככל העולה על רוחם, מהווה הוכחה לכך, שבעליו התכוון להפקירו ולעומת זאת, בסוגייתנו הצלוחית נמסרה לידי הילד לצורך מטרה חשובה, שאין בה משום זלזול בחפץ.

לעומת זאת, בעל ה"קצות החושן" (שם) חולק על כך, ולדעתו גם מסירת חפץ למשחק בידי קטן אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו. שכן, גם במקרה זה, מסירת המטבע נעשתה מתוך מטרה מסויימת, וממילא אין לקבוע כי בעליו התכוון להפקירו, ורק כאשר אדם מזניח חפץ ללא סיבה, ניתן לומר שהתכוון להפקירו, והוא אינו חפץ בו גם אם לא ינזק. [לדברי בעל ה"אבן האזול", השאלה שהופנתה אל הבי"ח עסקה במטבע אשר אבד לילדים, ורק באופן זה ס"ל לבי"ח שיכול לזכות בו לכו"ע].

מכל מקום, מאחר שלדעת הכל, אין חיוב השבת אבידה על חפץ שנמסר לידי קטן, יש לדעת מהו "קטן". בעל "נתיבות המשפט" (שם) מביא, כי שיעור "קטן" שמסירת חפץ לידי נחשבת כ"אבידה מדעת", הוא עד היותו כבן שש-שבע שנים.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
המוזמנים לגלות כי התוכנית כוללת... שיעור בדף היומי, מבית "מאורות הדף היומי", בעקבות עשרות פניות ובקשות של המשתתפים שנתקבלו אצל מארגני הכנס. ב"ה היתה היענות נרחבת ללימוד זה ומאות אנשים השתתפו בשיעורים אלו.

ב"ה, אומר בחיך של סיפוק ראש מפעל "מאורות הדף היומי", "יהודים רבים שהתודעו במהלך הימים הללו לפעילות "מאורות הדף היומי" נמשכו אל האור, ובעקבות כך אף ניצתו נקודות אור נוספות ברחבי הארץ, בדמות שיעורי הדף היומי ברעננה, באילת, בפתח תקווה ועוד.

ניתן לתאר כמה מילים, פגישות ושיחות טלפון היו נדרשות כדי להקים שיעורים אלו. אבל לאחר שיעור חי אחד בדף היומי, איש לא היה זקוק להסברים. הם ראו את האור בעיניהם, זוהר ומאיר כפי שלא ראו מעולם, נמשכו אליו ונשבו בקסמו.

יתן ה' ומפעלי "מאורות הדף היומי" אשר בימים אלה מלאו להם שלש שנים, ימשיכו לשגשג ולהפיץ תורה בכל אתר.

בברכת התורה העורך

פנינים

דף פזב דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני בבית מחדרש כדי לביישני

זהירות בכבוד מגיד שיעור

יהודי תלמיד חכם, שהתארח אצל רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל "אור שמח", נלווה אליו לתפילת ערבית בבית המדרש.

לאחר התפילה התיישב מספר יהודים להקשיב לשיעור התורה. גם האורח האזין מהצד לדברי מגיד השיעור, ולפתע הטיל שאלה לחלל האויר.

השאלה, שאלת תלמיד חכם, הביכה את מגיד השיעור שנתר בלא אומר ודברים.

כאן התערב ה"אור שמח" שנוכח אף הוא במקום, וקרא: יהודי, שאינו מבחין בין שני ימנות לשון שמאלית, ישאל שאלות כאלו!! נחה דעתו של מגיד השיעור והמשך בלימודו.

בצאתם מבית המדרש פנה האורח אל ה"אור שמח" ושאלו: מדוע ביישני מר ברבים, ועוד בדבר שאין בו??

ענה ה"אור שמח": הגמרא (מועד קטן ה"א) מספרת על תלמידו של רבי ינאי, שהיה מקשה לרבו מדי יום, מלבד בעת הדרשה בשבת שבתוך הרגל, בהתאסף עם רב לבית המדרש, כדי שלא לבייש אם לא יענו לו. נאמר שם כי קראו עליו את הפסוק (תהילים כבג) "ושם דרך אראנו בישיע אלוקים", אל תיקירי "יְשָׁם" אלא "יְשָׁם", היינו: העורך שומה ומעריך ומחשב את דרכיו, מתי להקשות ומתי להחריש, יראה בישיע אלוקים. **אם** כן, סיים ה"אור שמח", אתה ששאלת וביישת מגיד שיעור ברבים, איך קורא "יְשָׁם" אלא "יְשָׁם", ואיך מבחין, איפוא, בין שני ימנות לשון שמאלית... (רבינו מאיר שמחה).

דף פבא משום דמחזי כשיקרא

שפה שאינה מובנת...

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת כנסת חזקיהו שברכסים, חרד וירא היה מנדנד של שקר ומכל מידה שאינה טובה. בעברו לפני התיבה בימים הנוראים אמר "הינני העני ממועש", כשהוא מדגל על המילים "נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל". "איני מפחד", אמר כשפחד מצויף את כולו... "היחזק אשקך לבוראי במצח נחושה"?

הוא היה אומר: "כי אתה אלוקים אמת, ודברך אמת", היינו: שפת השמים "אמת" היא. אדם שאינו דובר אמת, כלל אין מבינים שם את שפתו, הוא דובר בחלל ריק (ילב אליהו) ח"א עמ' 35).

דף פבא משום דמחזי כשיקרא

תואר מזוייק...

פעם הגיע יהודי חולה למעונו של הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בלונדון כדי לקבל ממנו מכתב המלצה שיועד לרב מסויים, שכיהן באיוור בית החולים שבו היה עליו להתאשפז.

ישב הגאון רבי יחזקאל זצ"ל ושקל כיצד לפנות אל אותו רב איוורי. "הרב" איני רוצה לכתור

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
ובשם רבני זמננו מובא, כי אף לפני כן, הדבר תלוי בחריפות שכלו ודעתו של הקטן ("השבת אבידה כהלכה" עמ' מ"א).

מה יעשו הרבנים בבולים שנשלחים אליהם: גדולי תורה רבים, שהציבור הרחב שיחר את פניהם בשאלות שונות ושלח אליהם מכתבים להם צורפו מעטפות מבוילות - עמדו בפני שאלה קשה: האם מחובתם להשיב לכל שואל? ואם לאו, מה דין הבול המצורף, האם יש לשמור עליו כעל אבידה?

הגאון האדר"ת, שהתחבט בעניין, פנה אל המהרש"ם, אשר בתשובתו (שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ר"ט) מציין את הנהגת רבי שלמה קלוגר זצ"ל, גדול דורו, שנהג להשיב לכל שואל, אך מעיר, שאין זאת אלא לפנים משורת הדין, ומעיקר הדין די לרשום בפנקס כי פלוני ופלוני שלח בול, ולכשידרשנו - יקבלו.

גם החפץ חיים זצ"ל, סבל מבעיה דומה והוא פרסם בשנת תרע"ז בעיתון "המודיע" שהופיע בפולטבה מודעה רבתני בה הודיע, שלא יענה למכתבים לרגל חולשת עיניו, "וגם אם יניחו בהם מרקות (בולים) היא כאבידה מדעת. נראה, שבכך ביקש לפטור את עצמו משמירת הבולים עצמם, שכן, כל השולח כמניח בוליו להפקר.

דף פז/ב אבדה מדעת

חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?

מצוות עשה ומצוות לא תעשה על כל אדם מישראל, להציל את חברו שנקלע לסכנת חיים. מצוות לא תעשה (ויקרא יט/טז) "לא תעמד על דם רעך". מצוות עשה נדרשת על ידי חז"ל (סנהדרין ע"א) מן הפסוק (דברים כ"ב) "והשבתו לו" העוסק בהשבת אבידה, שיש גם להשיב את גופו של האדם לעצמו, כדברי רש"י (שם, ד"ה "תלמוד לומר") "השב את גופו לעצמו".

האם אדם שלא הציל את חברו אשר שם את נפשו בכפו עבר על מצוות התורה? לדעת בעל ה"מנחת חינוך" (מצווה רל"ז בקומץ המנחה), הנמנע מהצלת אדם זה, לא עבר על איסור. זאת, על פי דברי סוגייתנו בה מבואר, כי המוצא חפץ שהונח על ידי בעליו במקום שבו הוא עלול להיאבד, אינו חייב במצוות השבת אבידה, וכן נפסק להלכה (ישולחן ערוך" חו"מ סי' רס"א סעי' ד'). מעתה, אחר שאת מצוות עשה להציל את הזולת למדנו ממצוות השבת אבידה, אין לנו כי אם להלך בדנייה. ומאחר שבמצוות השבת אבידה אין חובה להשיב ממון שבעליו הניחו במקום שבו הוא עלול להיאבד, גם אין חובה להציל אדם המבקש לשים קץ לחייו. [עיי"ש שביאר מדוע גם אין לא תעשה]. כך גם סובר הגר"י פערלא (בביאורו לספר המצוות לרס"ג עשין כ"ח דף קע"ב), שאף המשיל על אדם זה את דברי הגמרא (ברכות לג"א): "וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו".

ההבדל בין אבידת ממון לאבידת הנפש: אלא, שהאחרונים (שו"ת מהר"ם יפה סי' י"ג, "כלי חמדה" פ' כי תצא סי' ו' אות ב' ועוד רבים, והדבר גם מפורש בדברי הראשונים) דחו השוואה זו בין אבידת מדעת של ממון לבין אבידה מדעת של הנפש. זאת, על פי דברי הנשר הגדול, הלא אדם הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש פ"א הל' ד') הכותב, שנפש האדם אינה קניינו הפרטי כי אם קניינו של הקב"ה שבראו, וכדברי הנביא (יחזקאל יח/ד) "כל הנפשות לי הנה" (עיי' רדב"ז הל' סנהדרין פ' י"ח הל' ז'). ממילא, אדם כלל אינו יכול "לוותר" על נפשו, שהרי אין היא שלו. אמור, איפוא, שאין כל הבדל בין המבקש לאבד עצמו לדעת לאדם שנקלע לסכנה שלא באשמתו. שניהם קניינו של הקב"ה הם, שציווה להצילם, וכך נפסק להלכה (עיי' בהגהות על "מנחת חינוך" הוצאת מכון ירושלים).

משום שכינוי זה חוטא לאמת הצרופה... מאידך, אם לא אכנהו בתואר "רבי", ודאי לא יענה להמלצתי. לבסוף החליט לפנות אליו בשפת המקום, אנגלית, ולכתוב "רבאני", תואר המעיד על דרגתו הרשמית של נושא ולא על תוכנו.

דף פ"א משום דמחזי כשקרא

ברק מטעה...

אחד ממקורביו של הרה"ק ר' יחזקאל משיניאווה זצ"ל, בנו של הצדיק ר' חיים מצאנז זצ"ל, ביקש להנחות מנכסיו והעניק לאשתו הרבנית מנורת נחושת מצופה כסף. כאשר הבחין רבי יחזקאל במנורה, שאל את הנותן: "מדוע הבאת לנו מנורת כסף, שנתנאה בה?" ענהו החסיד: "אמת, רק ציפיה מכסף, אך היא עצמה עשויה נחושת".

הגיב הרבי: אם כן, מנורה זו, גם גאוה בה וגם שקר בה... (סיפורי חסידים על התורה עמ' 209).

עונג שבת

פרשת חקת

"וכל כל... טמא הוא" (ויט/ט)

האם יש לטבול כלי פלסטיק

"ורחץ בשרו במים" (ויט/ז)

מעלת המיוחדת של ברכת "שלוש"

מספר האנשים הדרוש לתפילה בציבור

"אדם כי ימות באהל כל הבא אל האוהל

טמא" (ויט/ד)

כניסה לאהל בו קבור "סבון יהודי" ואפר הנשרפים

האם מותר לשאת את אשת רבי יהושע בן לוי

"יאסף ומת שם" (כ/כ)

הדלקת נר נשמה בתאורה חשמלית

"וימת אחרן שם בראש ההר" (כ/כח)

הדלקת נר נשמה בתאורה חשמלית

על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל

לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" -

ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות חייג:

03-61-60-657

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

מנצ'סטר: הר"ר שמואל קאהן 07976402928

פלורידה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

ארצ"ב ניו יורק: משה פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאול: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

בארצות הברית: ניתן לקבל את הגיליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מידי שבוע-בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-5780243 פקס. 03-6160657

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

לעילוי נשמת

מרת

רבקה אקשטיין ע"ה

ב"ר שמעון ז"ל

נלב"ע א' דר"ח תמוז תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה

הר"ר דוד אקשטיין - אנטוורפן

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל

ב"ר צבי ז"ל וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

"מאורות הדף היומי"
בית המדרש למגיד שיעור
דף היומי, סוכטשוב
בשורה לתושבי אפרת
הננו שמחים להודיע כי
זכינו ב"ה לייסד שיעור
חדש בדף היומי
השיעור יתקיים מידי ערב
בשעה 20.30 - 21.30
בבית הכנסת האשכנזי
בגבעת הזית אפרת
לפרטים נוספים ניתן ללצל
לטלפון 02-9309730

"מאורות הדף היומי"
בית המדרש למגיד שיעור
דף היומי, סוכטשוב
בשורה לתושבי פתח תקוה
הננו שמחים להודיע כי
זכינו ב"ה לייסד שיעור
חדש בדף היומי
בשכונת פרויקט גני אור
פ"ת
השיעור יתקיים מידי ערב
בשעה 21.15-22.00
ברח' טבצ'ניק 10
ע"י הרב פינקלשטיין
מרבני בית מדרשינו

"מאורות הדף היומי"
בית המדרש למגיד שיעור
דף היומי, סוכטשוב
בשורה לתושבי רעננה
הננו שמחים להודיע כי
זכינו ב"ה לייסד שיעור
חדש בדף היומי
החל מיום ראשון כ"ב בסיון
תשס"ב (2.6.02)
השיעור יתקיים מידי בוקר
בשעה 8:00 - 9:00
בבית הכנסת "אריאל"
רח' ששת הימים רעננה
ע"י הרב דוד גולדברג
מרבני בית מדרשינו